Jüdische Pester Zeitung.

יידישע פעסטער צייטונג

דיעזעס בלאטט ערשיינט
דרייא־מאל וואכענטליך
מאנטאג, מיטוואך אונד פרייטאג.

אונד קאסטעט
פיר עסטערייך־אונגארן
גאנציעהריג 10 גולדען עסט־וועהר.
האלביעהריג 5 " " " "
פיערטעלייעהריג 2 גל. אונד 50 קר. ע.־וו.

פיר׳ס אויסלאנד
גאנציעהריג 11 גולדען עסט־וועהר.
האלביעהריג 5 גל. אונד 50 קר. ע.־וו.
פיערטעלייעהריג 2 " " 75 " " " "

אויף דיעזע צייטונג קאנן מאן
יעדען טאג
אבאנאירען
אונד דער אדמיניסטראציאנס־עקספעדיציאן
פיר דעם עסטאנגע דעס
בלאטעס.

דיא רעדאקציאן בעפינדעט
זיך אין
פעסט
אלט־נאסטע נו. 1.
וואהרן מאן אויך דיא אדמיניסטראציאנס־אבאנאמענטס צו ענדערן בעליעבן.

Nr. 130, אכטער יאהרגאנג — פעסט, מאנטאג דו חשון ה.ת׳ר׳ל׳ז׳. — Pest, den 13. November 1876.

דיא קאנפערענץ אונד דער קריעג.

דיא קאנפערענץ ווירד צו שטאנדע קאמען, — יסלאנד האט דיא ענגלישע קאנפערענץ־פאר־שלאג בעריישט אנגענאמען — אונד דאך איזט דיא געפאהר איינעס איינאפאשען קריעגעס נאך ניכט פארביי! — מיט דיעזען פאאר ווארטען איזט דיא גענעראלקריעג פאלשיך געקענניצייכנעט.

דיא בזזהעריגע דונקעלהייט האט זיך אין דיעזען טאגען איינצעלנען אנגעפאנגען — אונד דא זיעהט מאן ערסט, וויאס דיא דונקעלהייט בזן יעטצט פערבאנגען האט.

דער ערסטע, וועלכער אבער דיא בזזהעריגע דונקעלהייט אין גאנצלעם ליכט פערבייטע־טע, איזט קיין געדינגערער, אלס הערר דזיזראעלי, מינישטער־פרעזידענט אין ענגלאנד. דיעזער הערלט אין לאנדאן אם 10. דיעזעס איינע רעדע, אין וועל־כער ער פארגעניגט זאגטע:

„דער ערסטע צייעס דער ענגלישען רעגיע־רונג איזט דיא פריעדענס־ערהאלטונג אין איירא־פא. דער פריעדע קאנן אבער נור דאנן ערהאל־טען ווערדען, ווענן דיא פערטראגע, וועלכע בזן יעטצט אונטער דען איירא־פעאישען מעכטען דען איירא־פא אונד אנדערע דען ווארטען אין איירא־פא אונד אמעריקא אין דער פארגאנגענען אכטע־שלאכטען ווערדען, געהאלטען ווערדען. נאך בע־גינען דעס קריעגעס אים יאהרע 1856 איזט אייר אין פארין אייגע קאנפערענץ דער איי־ראפעאישען מעכטע צוזאמענגעקעמען, אונד דא ווארן אין פערטראג צו שטאנדע געקאמען, אין וועלכעם דער טירקייא דיא אינפערפרעטיר־ונג נאראנטירט ווארדע. — דיעזער פארטראג פערטראג ווארדע אים יאהרע 1871 נאך פרייעד אונד מיט דאהער איר נאך הייטע פעסט געהאל־טען ווערדען, ענגלאנד האט דיא פאאט־שלעיג דעס נאראפען אנגענאמען, ווייל נאך דענזעלבען דיא טירקייא אינפערפרעטאציע בריכט דאגעגען האט ענגלאנד דיא בעדרענגער אבמאכע־נגען פערווייגען, ווייל נאך דיעזען דיא טירקייא פערפרעטאציע ווערדען זאללטע. — שפעטערהין איזט יסלאנד מיט איינעס נייען פלאנע אויפגעטרעטען, דיעזער פלאן לייטעט: 1) זאללען באסנען אונד דיא הערצעגאווינא פאן איינער עסטערייכישען אונד בולגאריען פאן איינער יסלאנד אנדעע בע־זעטצט ווערדען, 2) זאללען דיא איירא־פעאישע מעכטע אידרע קריעגס־שיפע פאר דיא נסטאנטינא־פעל שיקען, אים דיא טירקייא צור פערבעסערונג דער לאגע אידרער קאטהאלישען אונטערטהאנען צוגעגען צו קאנגען. — וועגען פערווירקליכונג דיעזעס פלאנעס שיקטע איך דער יסלאנד קאיזער דען גענעראל סומאראקאפ אן קאיזער פראנץ יאוזף. — דיעזער פלאן ווארדע אבער דורך אונזערע נטס־איינלייטונג פערהינדערט, ווייל וועגען אהאל דיא פערבעסערונג דער לאגע אונזערער גלייבענס־גענאסען אין דער טירקייא; אבער נטס זאללטע צור אינזיכט, דאס יסלאנד מיט אללער געוואלט אייגע קריעג, הערבייפיהרען וועלל, אונדעס עס דען זעכס־מאנאטרען וואהרענדע־שטאנד נטס אנגעהמען וואללטע; ווייל דאבען אים הערזיך צייטונגען, אונד וואללטען פאן איינער אונטערהאנדלונג מיט דעם קריעגס־יסלאנד נטס מעהר ווייסען. — ערסט אלס דיעזער גענעראלקריעג וואהרענד דאך צו שטאנדע קאם, טראטען ווייל הערפאר אונד מאכטען איינען פלאן צו איינער קאנפערענץ,

וועלכער בון אייך אנגענאמען ווארדע. דיעזע קאנפערענץ ווירד אבער נור דאנן איינען פריעדען ערווירקען קאנגען, וועגן דער פארטראג אין דיעזען איינע־פערבעסערטע ווערדען. דאך אבער איזט יסלאנד דיעזען פערטראג בריעבען אונד דיא טירקייא פערקירצען זאללטע — דאנן אזט דער קריעג אונפערמיידלי! — ווייל האבען פאן איממער, דאס דיא קאנפע־רענץ פריעדליך אבלויפען ווערדע; אבער וועגן עס צו איינעס קריעגע קאמען זאללטע, זאך ווירד עגנלאנד מיט פעס־טע־האנד אייגנען קריעגע; דאך אבער בון דיעזען אייגנען קריעגע אין אנדערע לאנדער ווירד אבער אין אנדערע מיט פעס־טע־האנד אייגנען קריעגע; אונד

נאך 3 יאהרע געניעסען קאנגען. איך ווערדע עס אנדערס מאכען. איך ווערדע ביים פינאנצ-מינס-טעריאים איינקאממען, דאס מאן מיר אנשטאטט דער יערהליכען פענזיאן פאן 1000 גולדען איין פיר אללעמאל איינע „אבפערטיגונג" איינצאהלע. דיע-זע אבפערטיגונג דירפטע וואהל מינדעסטענס 600 גולדען איינמאכען. זא ווירד עס מיר געלינגען, אין דען לעטצטען דריי יאהרען מינעס לעבענס אנ-שטאטט טויזענד גולדען, יערהליך צווייא-טויזענד גולדען פערצעהרען צו קאנגען. דיא פפפגע פיא מאכטע דענן איך ביים פינאנצ-מיניסטער דיא נאטהיגען שריטטע, אים זיך אנשטאטט דער יאהרעס-פענזיאן איינע „אבפערטיגונג" צו ערווי-קען. דא ערהיעלט זיא יעדאך פאם פינאנצ-מינס-טער דיא אנטווארט: מיין ליעבעס מיטטערכען, איך קאנן איהרען וואונש אונמאגליך ערפיללען, דא אונזערע געזעטצע דאהין לייטען, דאס דיא יאה-רעס-פענזיאן דער בעאמטען-ווייטען ניר דאנן אין איינע „אבפערטיגונג" פערווארעלט ווערדען מאג, ווענן דיעזע נאך איינמאל הייראטהען. — דיעזע אנטווארט דעם מיניסטערס בראכטע אונזערע אלטע פיא הוכאיס ניכט אין פערלעגענהייט. זיא דאכטע זיך, „ווענן עס זיך ניר אים דיא „ווערד-פערהייראטונג הארדלט, זא ווירד זיך דאך שאן אין מאנן פיר גולד אונד גטע וואהע פינדען לאסען. אין איהרער נאכבארשאפט וואהנטע איין אלטער בעטיטנגער שיסטער, דער שאן פאר יאהרען זיין ווייב אונס גראב געבראכט. דיעזע זיכטע זיא איין, אונד שטעללטע אוהם דען אנטראג, ער מאגע זיא דאך הייראטען! דאך דער האלב-בעטרונקענע שיסטער ערווידערטע: „דיעזע ווימ-פיטה האבע איך אינמאל גנעמאכט, דאס צווייטע מאל טהוע אוס ניממער!" דיא וויטווע ליעס זיך אבער ניכט אבשרעקען, זאנדערן שטעקטע אוהם 20 גולדען צו, דיא זיין דערין זאפאהרט ערווייכטען. דער הנדעל קאם דענן איך אין פאלגענדער וויי-זע צו שטאנדע: דער שיסטער ערשיינט מיט דער וויטווע אן אינגס בעשטיממטען טאגע אין דער קירכע, אים זיך מיט דעזיעלבען „טרייען" צו לאס-סען. זאבאלד דיעזער אכט פאראבער איזט, גערט דער שיסטער אונס ווידהם-הייז, אים זיינע שווער פערדרייענטען 20 גולדען צו פערטיגקען, ווערדענד דיא פיא מיט דעם טרייאנגס-שיין אין דער הנד צוים פינאנצ-מיניסטער אילט, אים זיך, דא זיא בע-הרייטס ווערדע פערהייראטעט איזט, אחרע אב-פערטיגונג צו הלאלען. — דאס איזט דיא יאהרהאב-טע לאזונג דיעזעס קאמישען הייראטס-רעטהועלס. איבריגענס האט זיך הייר איך פאר וועניגען יאה-רען בערייטס איינע זאלכע הייראטס-געשיכטע אבגעשפיעלט. עס לעבטע געמליך הייר איין זעהר הייבעס בירגערליכעס מעדכען, ווערלכעס איהרע עלטערן נאך אין פיריער ווענר פערלאר. דורך דען אינגעדייערן הייבטהום שטאדין, זעטצטע זיא זיך אין דען כאפ, קיינען בירגער, זאנדערן איינען בארן אדער איינען גראפען צו הייראטען, דאמיט זיא דען טיטעל: „פיריא בארגין" אדער „פיריא גרעפין" פיהרען כאנגע. יאהרע פערגינגען יעדאך, אהנע דאס דיעזער איהר וואונש אין ערפיללונג גענאנגען ווערע. זיא וואר 20 — 30 — 40 — 45 יאהרע אלט אונד ברויעס נאך איממער לעדיג. נון ערהיעלט זיא איינען טיטעל, דען זיא געווים ניכט געווינשט. מאן נאנגטע זיא נעמליך אללגעמיין „דיא אלטע יונגפער". עס דאכטע דענן איך גיעמאנד מעהר דארן, דאס דיעזע שטיינאלטע יונגפער נאך איינסט הייראטען זאללטע, דא איך דער לעטצטע בירגער איין זיא ניכט מעהר שיטע. אונד דאך איזט אחרע „יאנגע", „ווענן גלייך אבערראשען שפעטן אין ערפיללונג גענאנגען. עס כאם נעמליך פלאטע-ליר פער שיב אין אבגעקאממענער גראף אין פעסט אן, דער זיין פערמאגען פערשליידערט האטטע אונד אין שולדען זיך שטרעצטע. דאס ער זיך ניכט מעהר איין אפפענער שטראסע ערבלי-קען לאססען כאנגטע. אין דער הייבטשטאדט פער-בראכטע ער זיינע צייט אים געפענגנישסע, אדער אים צוכטהויז. אן דיעזעס גראפען גון מאכטע דיא אלטע יונגפער אחרען פאנג. פיר 5000 גולדען ער-שיען ער מיט דערזעלבען אין דער קירכע, ליעס זיך פאן איינעס גייסטליכען „טרייען", אים דער „פערהייראטונג" צו דעם טיטעל „פיריא גרעפין" צו פערהעלפען. נאך דער טרייאונג גינגען ביידע אים אינאנדער, אים זיך ניע וויעדער צו זעהען.

(הונגער-טיפום אין קראא-אציע.) אים אנראם ווירד בערייכטעט, דאס אין קראאצען אונד דער מיליטער-גרענצע דער הונגער-טיפום אים גענעבראכטן איזט. אונד דיעזער הונגער-טיפום איזט עבען איינע דער טרייגיסטען פאללען דער אייגנטאלישען פראגע. דיא פליכט-לינגע, דיא אים דער הערצעגאוינא אונד באסניען נאך דער מילטער-גרענצע אונד קראאציען איינ-געוואנדערט, האבען דא דיעזע קראנקהייט פער-פפלאנצט. גראף אנדראשי האט בערייטס איינען האבגעשטעללטען בעאמטען הייגיענעגעשיקט, אים אביער דען שאנגע דער פליכטלינגע געגייע ערקרענקונגען איינצוציעהען. אייך אינגאריש געבעטע הייפפען זיך גגעגעיערטע 75,000 פליכט-לינגע בעפינדען. אין דארמאציען דירפפען מינ-דעסטענס 30,000 זעעלען זיך בעפינדען. דיעזע פליכטלינגע ווערדען פאם שטאאטע וואהל נאך איממער אינגעראשטעט, אין ערייאבסעגער ער-העלט 7, אין קינר 3½ קר., אנפאנגס האטטען דיא אינגלילכען נאך עטוואס איינענעס פערמא-גען. אלס דיעס יעדאך גגענדרך דאהין וואר, כאנג-טען זיא נאטירליך פאן דער מאגערן אינגער-שטעצונג, דיא דער שטאאט איהנען בייגעטע, ניכט מעהר לעבען. זא איזט עס ערמעגליכט, דאס דער הונגער-טיפום אים גענעבראכטן אונד דיא אנ-גלילכען מאסגעוייזע הונגעראפפפפ. עס עגנ-שטעהט אללא פיר אינזערן שטאאט אינע גאנין נייע אריענטאלישע פראגע. — דיעזע לייטעט: וויאם זאלל גון מיט דען בא סנ ישען פליכט-לינגען געשעהען, דאמיט זיא ניכט אללע פאם הונ-גער-טיפום ערגריפפפען ווערדען? דיעזע פראגע כאנן ניכט דורך לאנגע פערהאנדלונגען געלאזט ווערדען, דא דער אינערבייטליכע „הונגער-מאר" ניכט זא לאנגע ווארטעט. דא מוס דיא הילפע זא-גלייך געבראכט ווערדען, ווענן זיא איבערהויפט ניכט „צו שפעט" איינטרעפפען זאלל.

(דיא גייעסטען נאכריכטען מעלדען:) 1) דאס דיא פאהרערגע כאנינין פאן שפאניען (נעמליך דיא פיא דעם צווייטען זאהנעס דעם כאנגס פאן איטאליען) געשטארבען איזט. — 2) דאס דיא מיטטער דעס גראפען יוליאס אנדראשי זא שווער ערקראנכטע, דאס איהרע צוויא זאהנע יוליאס אונד אלאדאר אן איהר כראנקענ-לאגער אילען מיסטען. 3) דאס ווידער אין איינגהעגיגעס וויבטיגעס שרייבען דעס ריסשען כאיזערס אן כאיזער פראנץ יאזעף אנ-לאנגט.

נעשעפטסבעריכט

פעסטער פרייז

נעטרייד-נעשעפט. פאן ווייצען ווירד געסטערן וועניג צו מארקט געבראכט, דער פערקעיף וואר שווארך. פערקוופט וואורדען 8000 מעצצער.

ווייצען, טהיס 1000 מעצצער. 78 קילאגראמס 11 גולד. 70 קר. — — 600 מעצצער. 78½ קילאגראמס 11.75 גולדען. — — 200 מעצע-צער 78 קילא 11.55 גולדען. 100 מעצעצער 78 קילא 11.50 גול. 200 מעצע-צער 77½ קילא 11.10 גולדען. 100 מעצעצער 77½ קילא 11.60 גולד. — — 200 מעצעצער 76½ קילאגראמס 11.25 גולדען. 25 מעצעצער 76½ קילא 11.37 גולדע אללעס פער דרייא מאגאסע.

האפער 7.25 גולד.

ווייצענפער פער פייח-יאהר 11.30—11.40 גולד.

קארן פער פייח-יאהר 9.50—9.60 גולדען.

קוקורוזן פער מאי-יוני 6.32 — 6.34 גולדען.

האפער פער פייח-יאהר 7.85—7.90 גולד.

פעסטער שלאכט-פיעהמארקט. דער אייס-טייעב אייף דעם נעסטרייגען הייר שטאטטגעפינדענען שלאכטפ עהמארקט בעטרעגט 1775 שטיק אכסען, מילכ-קוהע 57 שטיק. פרייזע פיר אכסען 46 — 50 פל., פיר קוהע 42 — 45 פל. — פיר בייפפעל 38 — 40 פל. — פיר 100 קילאגראמס שלאכט-געוויכט. אמטס פערצעהרונגס-שטייער אונד 2845 שאפפע. פרייזע: 30—34 קר.

לאטטא-ציעהונג פאם 8-טען נאוועמבער 1876.

הערמאנגשטאדט	48	3	69	44	74
לעמבערג	24	42	72	23	75
פראג	89	61	86	10	85

פעראנטווארטליכער רעדאקטער: מאיר בריר דייטש.

פיריכט- אונד מעהל-פרייז-טאבעללע.

פריכטע		קוילאגראם	פער	פריכטע		קוילאגראם	פער
		פער הקטאלי.	100 קילאגר.			פער הקטאלי.	100 קילאגר.
ווייצען	נייער מאנאפער	—	—.———	קארן		72	9.30—9.05
„	„	—	—.———	נידעסער מארק		62	7.90—6.40
„	„	—	—.———	נידעסער פיעטער		62	6 20—5.70
„	„	—	—.———	האפער		41	7.40—7 20
„	„	—	—.———	קוקורוז מאנאפער			—.—
„	„	—	—.———	אוריער		73	4.80—4.85
„	„	—	—.———	הירזע			4.90—4 75

						פער פייח-יאהר	11.30
							—.—
						פייח-יאהר	9.50
							6 32
							—.—
						פייח-יאהר	7.85
							—.—
							—.—

ווייצען							74·6
„							75·5
„							76·4
„							77·3
„							78·3
„							79·2
„							80·1
„	פוטפער כארטן						74·6
„	„						75·5
„	„						76·4
„	„						77·3
„	„						78·3
„	„						79·2
„	„						80·1
„	וויטענבערגער						74·6
„	„						75·5
„	„						76·4
„	„						77·3
„	„						78·3
„	„						79·2
„	„						80·1

							9.80—9.95
							10.05—10.25
							10.40—10.60
							10.70—10.80
							10.85—11.—
							11.10—11.20
							11.25—11.35
							10.35—10.55
							10.65—10.85
							11.—11.10
							11.25—11.35
							11.40—11.50
							11.60—11.70

							24.50
							23.50
							22.75
							22.—
							21.—
							19.—
							17.25
							16.25
							13.80
							11.20
							33.75
							30.75

קורז-טאבעללע פאם 9. נאוועמבער

געלד-קורז

	קר	פל.
ולכטע-אשע	105	90
מס	5	88
טסטרייך-אונגארישס 8 גולדען גולד.		
שטק (20 פראנקס)	9	81
נאפאלעאנאר	9	81
רוסישע יינסבאנקנאטען	60	35
20 פראנקשטיקע	12	07
אמסטר יוכטר	1	57

לאאזע

1839-ער יאהרשיליר-לאז נאנצע	255	—
רעסטע	256	—
1854-ער 4 פרעצענטיגע שטאאטס-לאז	105	25
נאנצע „ „	112	—
רעסטע „ „	117	50
1864-ער לאז צו 100 גולדען	133	—
רעסטע „ 50	132	50
באדע רוטענטיגע	21	25
שיטקע-לאז	14	—
קיריל-לאז	159	—
פלאנשטיגע דער אונגארישען אנדענקען	29	25
דאנו-דאמפפשיפס-סאטרס-לאז	92	—
אונטבריוך לאז	17	50
קרעדיטוויס צו 10 גולדען	14	—
טאלאקיער „ 20 „	14	50
אפנער „ 40 „	23	—
טאלסס „ 40 „	28	50
וויאלסטאדט „ 10 „	13	50
טאלס-לאז „ 40 „	39	25

לאאזע

אלצבוינער לאז צו 20 גולדען	15	25
סט. ינגאס „ „ 40 „	33	25
פאפנהייטער „ „ 20 „	18	75
פרייבערער „ „ 100 „	118	—
רעסטע „ „ 50 „	58	—
אולרשטיין „ „ 20 „	22	75
וויקיזשטעדער „ „ 20 „	26	75
אונגארישע פרעמיענלאז צו 100 גולד.	73	—
רעסטע צו 50 גולדען	73	—
וויענער לאז	94	75

ווערטה-פאפיערע

אונגארישע גרונדענטלאסטונגען	75	—
פעסטערייך-נאפאלעאן	75	25
וויענענגרונט	75	—
נאלוצישע	85	50
בוקארעסטער	83	—
אונגארישע אייזענבאהן-אנלעהען	97	50
וויינצערקענס-אבלאזונגס-אבלייכונגס-אנלעהען	71	75
פאבריקענג דער אונגארישען באדענקרייס. רוס צו 5 אינלאנד פרעצענט	85	50
דער אונגארישען וואפפענקראנץ צו 5 אינלאנד פרעצענט	78	25
דער אונגארישען אללגעמיינען באדענקרייס. אונשאלד צו 5 אינלאנד פרעצענט	81	—
רעסטע צו 6 פרעצענט	—	—
דער פעסטער קאססענשיין-באנק	85	—

Eigenthümer u. verantwortlicher Redakteur M. REIS

Budapest, 1876. Druck v. M. Burian, Marokkanerhof.

טראַטצדעם. ווי קיינע רעליגיאָנס-פייהייט בע-זטצען, דאַרף מאַן זיך דאָך אַלס „אָנפּעסיאָנס-לאַז“ (דאָס הייסט: צו נאָר קיינער רעליגיאָן גע-האַרעגט) מעלדען. דער ביישפּיל-מייסטער האָט זאָ-נאָר פיר זאַלבע אָנפּעסיאָנס-לאַזע, דיא ביא קיי-נעם גיסטליכען איהרע קינדער אנמעלדען יאָל-לען, איינעם מאַטראָקען איינגעשריבעם.

איס אַלל דעם עייזעהט מאַן, דאָס אַביאָהל הייער נאָר קיינע רעליגיאָנס-פייהייט הערשעט, אין דער פראַקסיס מיט מילדע איבר שאַנגע פּע-פאַהרען ווערדען מיס. איס הינגעגען איהר אַלל דיעזע איבשטעגלע ערלייבנ זיך דער געפעהרליכ-טע פאַרשטאַנד דיא ערגעבנסטע בעשטע:

„איערע עקסצעללענץ מאַנע איס זיינע דער פייזיזיגנאָמיע איבר דער מיטשיר געדריקט פּע-פיינע, דאָס דיא בוהרער בעריהמט געשלאָסענען עהרען צייטען איבערהעטענען איבר ווידען אַלס „געזעטצלעך“ בעטראַכטעט ווערדען! פּערזענ מאַנע איערע עקסצעללענץ בייס הייסמאַנע איין גע-זעטץ איבערגיגען, „אַלזאָ אַלל דיא געשלעכ-טען שווערקייטען בעזייטיגט ווערדען! ענדלוך מאַנע איערע עקסצעללענץ פּעראַדרען, דאָס בוי צום צישטאַנדקאָמען דעם עייזהטען געזעט-צעס בעטרעפפּס דער עהרען צייטען איבערהע-טענען איבר ווידען דיא אַלטע פּראַקטיס ווי-דער צוי געלטיגע געלאַנגע דיא הערען קיין עהר-הערליכע עקסקיוסע?“

ווי פּערהאַרען אַזוי דער פאַרשטאַנד.

דער קולטוס-מיניסטער האָט דיא דעפּיטאַ-ציאָן דיא איהם דיעזעס געזעץ איבערהייבט, מיט איינעם אַלזאָ-לאַנגע פייערליכהייט אויפגענאָמען, ער בעשפּראָך זיך מיט דען איינצעלנען מיטגליע-דערן דער דעפּוטאַציאָן ווערהר איינגעהענד איבער דיעזען האָכהייטען געגענשטאַנד איבר פּערזע, „אַס נעזעץ איבר דיא אין דעמעלבען עגט-האַלטענען בעשטיעדיג-פּונקטע מיט אויפמערק-זאַמקייט צו שטודירען איבר נאָך מאָגליכקייט אַב-הילפע צו בייגען. — עס איינטעלליגענט קיינעם צווייפעל, דאָס מיניסטער טרעפאָרט דיעזע פּע-אַנלאַסונג בענוצען ווערד, דען גאַנצען עולאַם, דער איבעראַלל גיר באַזעס בלוט מאַכטע, איינע-ווייטע צו ווייטערהין.

פערשיעדענע ניאיגקייטען.

* (קרייעגערישע קינדער אין בעגלאַנד.) ווי דעם איבערזיכט דער עסטען אינדיאַנען אויף טרקשעס געבעטע, פּעריוילטע דער גרייסישע קאָנג גע-אַרט אים איסלאַנדיע. עדער וואַסטע דען גרייס-

---

„נין דענ, אַ שפּיל! דיא נעראַרס דאָך וואָהל דיע-זעס הייזע אַן, אַנע מיר, וואָס מאַכט רעכא? אַיזט זיא וואָהל?“

„האָפּפענטליך! וואַרשיינליך!“

„וואָ, וואַרשיינליך? ווייסט דיא נישט געוויסע איבער אויהר בעזינדען?“

„נין! האָבע זיא ווייס מערזען טאַגען נישט נעזע-הען, זיא האָט גראַנאַדע פּעראַלאַסענן אונד אַיזט פאַרט אין דיא ווייסע וועלט הינגען! איהר פּעראַליזיס הייר אַזיאַנסט איערע צייט אונד פּעריריבעט איערע קאָסט-באַרע נעזונדהייט אין דיעזער קוהלען נאַכט!“

„אַלטער! הייר אַזיט נאָך אין נאָלד-בייטעל! אַנע מיר, וואָ קאָנגט זיא גראַנאַדע פּעראַלאַסענן? וואָהין אַיזט זיא? שפּיל דאָך אַלטער, וואָ נישט אַ צוויקראַלאַטענר, פיר איינע וואָהרע אונד פּרייע אַיסקנאָפּ קאָנן איך דיך גלייכלך מאַכען.“

„אָך, הענן אויהר מיר אַנגע מאָנד אונד שטערנע נעבעט, קאָנן איך אייך נישט מערר אַיסקנאָפּ געבען, איך בין בראָס אין קנעכט, אונד איינעם אַלכען אַנט מאַן נישט אַללעס!“ —

„קערדס וואָ צוויק?“

„קאָנן עס נישט אַנען!“

„ווער אַיזט דענן הער? וועס נעראַרס דיעזעס הויז?“

שטעהן שטעללטע זיך, אַלס וואָללטע ער אין וויכ-טיגע געדאַנקען פּערזענקען, אונד אַנטגעגען שטייל: „דער איינוואָהנער דיעזעס הויזעס אַיזט אין יונגער אַ-בער אַיזט דעם ווייסען אַפריקע, אַבער אויך ער אַיזט פאַרט, ער קאָמטס מיר וועלטען צו אונס. גראַנאַדע אַיזט

ווייסאַלב דער קאָנג וואַלאַנגע פאָן זיינעם לאַנדע זיך פּערגיג הייעלט. דיא בעפאָלקערונג אין גרייג-בעגלאַנד וואַללטע דורכאַיס דען קריעג געגען דיא טירקייא. אויך דיא מיניסטער וואַרען קריעגעריש געזיننט. דאָך דער קאָנג, דער אין בייא ווייטעם בעזאָנגערער מאַנן אַיזט, אַלס פּרייסט מילאַן פאָן סערביען, „אַללטע אין דען געפּפעהרליכען קריעג שטיצען. ער מאַכטע זיך דאָהער איס דעם שטרבע, אונד ליעס צו הייזע פאָלק אונד רעגערונג זיך הייער שטיען. ער „אַוסטע וואָהל, דאָס מאַן עס דאָך נישט אַנגען ווערד, „ווערענד זיינער אַב-ווענדהייט דען קריעג געגען דיא טירקייא צו בע-גינען, דער צאָרן דער קריעגסלוסטיגען גרייבען געגבלקליכען פּעראַלגעגהייט. עס שטערבט יאָר צו בעפּרכטען, דאָס דער מאָנאַרך ענדלוך דער קריעגס-לוסט זיינעם פאָלקעס ווייד נאַכגעבען מיסען, דאָס פאָלק אַיזט עבען פאָן דיסלאַנד צום קריעג געטעצט. „אַ יעדער דיסלאַנד דיא האָנד האָס, דא קאָמטס נעמאַנד אויף.

(דיא כריעגס-פאָלכער בינגען דיסלאַנד.) טראָטץ „וואָפּפענ-שטללשטאַנדעס אונד טראָטץ דער קאָנפערענץ זעטצט דיסלאַנד זיינע קריעגס-פאָלכערשיינגען מיט דאָפּפעלטעס אייפער פאָרט. זאָ „ווערדען רי-סיערזיטס דיא אַיפער דעס שוואַרצען מעערעס אין פערטהיידיגונגס-צישטאַנד געזעטצט, אַס גענען דיא טירקישען קריעגס-שיפּפע געשטצט צו זיין. דיא דיסשען קריעגס-שיפּפע אויף דעס שוואַרצען מעערע זעלבסט זונד נאָנען אינבעדייטענד אונד קאָנגען עס מיט דען טירקישען קריעגס-שיפּפען דורכאַיס נישט אַיפגעהמען. אַן דען בעפּפעסטיגונגען פאָן אַרעססא אונד דעם בעריהמטען סעבאַס-טאָפּאָל ווערד טאָג אונד נאַכט גאַרבעטעט. פאָן פעטערסבורג געהען טעגלך גראָסע צוגע פאָן קריעגס-בעדאַרף אונד סאָלדאַטען נאָך זיד-ריס-לאַנד אַב. עס זונד בעריהמט מאַסרעגעלן געטראָפּ-פען „וואָרדען, דאָס דיא אַיזעבאַהן פאָן פעטערס-בורג נאָך זיד-ריסלאַנד אויף אַינמאָל 40,000 מאָנן אונד 6000 פּפערדע בעפאָרדערן קאָנגען. — זאָ זעהען זיא איס, דיא פּריעדענס-בעשטרעבונגען ריסלאַנדס!

* (דיא אַריענטאַליש פראַגע.) מאַן זאָללטע קיינס גלייבען, דאָס דיא אָריענטאַליש פראַגע אויך אויף דיא „קאָהלען“ אינגען אינגלס אַבט. ווי אַ עבען אויס אַרעססא געמעלדעט ווערד, האָט דיא דאַרטיגע באַהן אינען אבשלוס וועגען ליעפערונג פאָן 100,000 צענטנער קאָהלען געמאַכט. מאַן פּרייסט געמליך אין ריסלאַנד, דאָס דיא צו-פּוהר עגלישער קאָהלען פער דאָסשפּפּ אויף

קריעגס דעם אַרמען קאָנג טראַטען שווערע שווייס-טראָפּפען אויף דער שטירנע; מאַן זאָה עס איהם אַן, דאָס ער אין פערלעגענהייט וואַר, אין וועלכעם זיינע ער זיך דא אַיסערן אַלל. ענדלוך ערהאָב ער זיך צו אַינער קורצען אנשפּראַכע, דיא אין פאָלגענדען וועגען זעטצען בעשטאַנד: „טהייערע בריעדער! אַך בין ווידער בייא אויך אונד שטעהע מיט פאָללעס הערצען צו אייך. האָפּפען ווייר, דאָס נאָטטעס זעגען אונד נאָטטעס בייסטאַנד אונס נישט פעהלען ווערדע, וואָהין ווייר אויך אומער געהען ווערדען!“ — מיט דיעזען פערשוואָממענען וואָרטען, דיא עבען נישט עגטהאַלטען אונד נישט פערשעבען, צאָג זיך דער קאָנג אויס דער אוי-נגעלקליכען פערלעגענהייט. עס שטערבט יעדאָך צו בעפּרכטען, דאָס דער מאָנאַרך ענדלוך דער קריעגס-לוסט זיינעם פאָלקעס ווייד נאָכגעבען מיסען, דאָס פאָלק אַיזט עבען פאָן דיסלאַנד צום קריעג געטעצט. „אַ יעדער דיסלאַנד דיא האָנד נעמאַנד אויף.

(דיא כריעגס-פאָלכערבינגען דיסלאַנד.) טראָטץ „וואָפּפענשטללשטאַנדעס אונד טראָטץ דער קאָנפערענץ זעטצט דיסלאַנד זיינע קריעגס-פאָלכערשיינגען מיט דאָפּפעלטעס אייפער פאָרט. זאָ „ווערדען רי-סיערזיטס דיא אַיפער דעס שוואַרצען מעערעס אין פערטהיידיגונגס-צישטאַנד געזעטצט, אַס גענען דיא טירקישען קריעגס-שיפּפע געשטצט צו זיין. דיא דיסשען קריעגס-שיפּפע אויף דעס שוואַרצען מעערע זעלבסט זונד נאָנען אינבעדייטענד אונד קאָנגען עס מיט דען טירקישען קריעגס-שיפּפען דורכאַיס נישט אַיפגעהמען. אַן דען בעפּפעסטיגונגען פאָן אַרעססא אונד דעם בעריהמטען סעבאַס-טאָפּאָל ווערד טאָג אונד נאָכט גאַרבעטעט. פאָן פעטערסבורג געהען טעגלך גראָסע צוגע פאָן קריעגס-בעדאַרף אונד סאָלדאַטען נאָך זיד-ריס-לאַנד אַב. עס זונד בעריהמט מאַסרעגעלן געטראָפּ-פען „וואָרדען, דאָס דיא אַיזעבאַהן פאָן פעטערס-בורג נאָך זיד-ריסלאַנד אויף אַינמאָל 40,000 מאָנן אונד 6000 פּפערדע בעפאָרדערן קאָנגען. — זאָ זעהען זיא איס, דיא פּריעדענס-בעשטרעבונגען ריסלאַנדס!

* (דיא אַריענטאַליש פראַגע.) מאַן זאָללטע קיינס גלייבען, דאָס דיא אָריענטאַליש פראַגע אויך אויף דיא „קאָהלען“ אינגען אינגלס אַבט. ווי אַ עבען אויס אַרעססא געמעלדעט ווערד, האָט דיא דאַרטיגע באַהן אינען אבשלוס וועגען ליעפערונג פאָן 100,000 צענטנער קאָהלען געמאַכט. מאַן פּרייסט געמליך אין ריסלאַנד, דאָס דיא צו-פּוהר עגלישער קאָהלען פער דאָסשפּפּ אויף

קיין זאָ פּרעדליכער אייפנטהאַלט מערר. וויא פּרעדי-אַר מאַכטע אויך נעזעהן, וועגן איך קאָנגטע. — יונגער הערר! עס אויס צו שפּעט! נישט נאַכט! מערר מאַן אויך אויך קיינע אויסקנאָפּ עשהילען, וואָללט איהר דאָס נעלד צוריק? — הער אויס עס!“

שטעהן וואָרף איהם דיא צוויי בייטער נאָך צוריק. מיצא בליעב דיא וויא פערשטעהנס שטעהען, דאָנן שפּראַך ער קאָנן אייגנס טעפּפען וויפּעער. וויא יעמאַנד, דער וועג נעפּיהלט בעמערקען וויל: „מאָטס מיט דיר, לעבע יעקאַ! מיין גלוק אויס דאָהין! יעטצט זאָלל זיך דאָס נעפּיהל מיי-נער בוהרערען לעבע אין אייגען שטיקלכען. דאָס נעגען דיעזע קאָהאַלקען אומיאַללען!“

אַס מאָרגען דעם צוויטען טאָגעס ערשטען מיצא וויעדער בייס קאָנגע אונד טראָף איהן שאָן אין אַללער קריעגס-ריסטונג געקליידעט, אויס זיך אַן דיא שפּיטצע ווייגר אַרטעע צו שטעללען. אַל הערן וואָר נישט מערר צו ערגען, עס וואָר אַלזאָ קיינער מערר דאָ, דער דען קאָנג צוריק שרעקען אונד איהן ווידער אבערעדען וואָללטע — אונד באַלד האָרטע דער קאָהאַלישע קאָנג פערדינאַנד מיט גראָסטע שרעקען, דאָס אַבראַללאַה אונד מיצא אַן דער שפּיטצע אייגער בעגייסטערטען אַראַבישען אַרמעע גע-נען דיא קאָהאַלישען בעלאַגערער אייגען אויפאַלל מאַ-כען ווערדען.

אַכטעס קאַפּיטעל.

ווי האָבען נין פאָר אונס אין דאָכסט אינטערעסאַ-טעס קאָפּיטעל, דאָס אין ווער דיסטערעס לינס אויף דיא דאַמאַליגען טרייגען צושטענדע אין שפּאַניען ווייסט. ווי בענעבען אונס ווידער אין דאָס קאַטהאָליש

לאַנער צייט, וואָ ווי אויסערסט-ווינטיג זאָכען ערפאָהרען ווערדען:

אין אייגעם דער צעלטע דער קאָנינין איזאַבעללא וואָס אין יונגעם מערכען אַלליין. עס וואָר בעריישט אבענד אונד עס וואָר שאָן אים צעלטע וואָ וועטליך דונקעל! דאָס אייגאַמאַ אים דונקעלן, דער אייפנטהאַלט אין דער פּרע-דע — אונד נאָך דאַצו אים צעלטע דער קאָהאַלישען קאָנינין, פערזעטצען דיא אינגלקליכע רעכא אין פּרכט אונד שרעקען. אַך, „וועלכער נעפאָהר וואָר ווי אַ אייך דא אויסגעזעטצט? — וויא אַנדערבאַר, דאָס איהר קלוגער פאַטער דאָס נישט פאָראויסוויססען קאָנגטע?

פּראַפעסאָר האָבען נין דיא נלאָקען צו לייסען אַנגע-פאַנגען, אים דען פּאַמען שפּאַנישען פאָלדאַטען דיא צייט דעם אבענד-נעבעטעס צו פערקינדיגען. דענא האָרטע דען פאַר-נעהאַנד דער פּיעלען קרייעגער, אונד קאָנגטע דורך דאָס פענסטער זעהען, וויא זיך אַללעס נעדערקריעגט אונד אין עיגען איבער דיא בריוסט מאַכטע.

דאָס יונגע מערכען צוטטערטע פאָר שרעקען אונד וואָרף זיך אויף אַינען דיוואַן, וויא דיא הפּפטע צו ווייגען אנגעפאַנגען האָטטע. פּלאָצלך אָפּפנעט זיך דיא טהיר — אונד טרייטען טראָט אין יונגער שפּאַניער, פאָן קאָפּף בוי פוס אין אַינען מאַנטעל גענעהלט.

עס וואָר פּרינין דאָן וואָן, וואָהן דעם קאָנינס פער-דינאַנד. —

שווייגענד בליקטע ער אויף דאָס וויינגערע מערכען, אונד ערטס, אַלס וויא זיך ערהאָב, מאַכטע ער ווינע גענוגע-וואָרט בעמערקליך.

(פאָרטזעטצונג פאָלגט.)

«איערע עקסצעללענץ! אין איינעם האהען מיניסטעריאל-עדלאססע צאהל 13,488 דיעזעם יאה-רעם ווארדע דיא ערגעבענסט געפערטיגטע אז-ראליטישע געמיינדע פערשטענדיגט, דאס איערע עקסצעללענץ דען איבערטרעטט פאם קאטהאלישען גלייבען צום יודענטהומע, זערבסט ווען דיעזער איבערטריטט אין עסטערייך ערפאלגטע, וא בעריטט דיא רעליגיאנס-פרייהייט הערשט, ניע אלס געזעטצליך אנערקענען ווערדען. עס וואר-דען דיעזעם האהען עדלאססע גלייכצייטיג הערי-פארגעהאבען, דאס דיא עהען צוישען זאך איבער-טרעטענען אונד יודען אלס «אנגעזעטצליך» אונד דיא אים אלבען עהען אבשטאממענדען קינדער אלס «אנעהעלדיג» צו בעטראכטען זוינען.

דער ערגעבענסט געפערטיגטע פארשטאנד דער גראסטען אזראליטישען געמיינדע דעם לאנדעם עדלייכט זיך, איערע עקסצעללענץ איז דיא שעדלייכקייטען הינצוזוגען, ווערלכע אים דיעזעם האהען עדלאססע ערוואכסען אונד נא-מענטליך דעם יודענטהומע צום גראסטען שאדען גערייכען.

זעהר צאהלרייכע איבערטריטטע האבען אין ענגען שטאאטען, וא בעריטט דיא רעליגיאנס-פרייהייט הערשט, אין לעטצטערע צייט שטאאטס-געפיהלען, דיעזע צום יודענטהומע איבערטרעטע-נען שלאגען דאנן נאטירליך נור מיט יודען עהען. דיעזע עהען, דיא דאך זאיאהל אין פעסט, אלס אין דען לאנדגעמיינדען אבגעשלאגען אין דער סינא-גאגע אבגעשלאגען ווארדען, אהנע דאס דיא בעהארדע עס יא פערבאטען העטטע, ווארדען נאטירליך אין דיא יידישען מאטריקען אייגגעטראגען. עבענוא ווארדען דיא קינדער, דיא פאן דיע-זען עהען אבשטאממטען, אין דיא מאטריקען אלס «עהעלדיג» אייגגעטראגען. וא זאללטע מאן נין פלאטצליך אללע דיעזע עהען, דערען שליעסיג דאך פאן קייגער יושע פערבאטען ווארדע, אלס «אייגגעזעטצליכע», אונד דיא פאן דענזעלבען אב-שטאממענדען קינדער אלס «אנעהעלדיג» ערקלע-רען; דיא עהע-פארטיען זאיאהל, אלס דיא מאט-ריקען-פרייהייט גלייכטען אונטער דעם שוטצע דעם געזעטצעס צו שטעהען. לידער ווירד דענ-זעלבען אבער אויך עריאהנטען מיניסטעריאל-עדלאס, אהנע אויך פערשולדען דער שטיין דעם געזעטצעס עגטגאנגען.

דיא גריכטע קיממערן זיך אין דער פראק-סיס אים דיעזען מיניסטעריאל-עדלאס נכט. איין בעריכט דאפר איזט פאלגענדע טהאטזאכע: ווענ צום בייספיעל אין פערהייראטעד גלייבען צום יודענטהומע מאן פאם קאטהאלישען גלייבען צום יודענטהומע איבערטריטט אונד אין יידישעם מערבען הייראט-

---

פאָלליעטאָן.

דער שטערנ-זעהער.

(13-טע פארטזעטצונג.)

«איין הויפט-נעגאם דעם קאָראנס איזט (זאגטע דער קאָנג ווייטער), אינזערען מאָהאממעדאנישען גלייבען אויף אללע וויייז צו פערבייטען אונד דיא אנדערסגלייבענדען פאלקער מיט פייער אונד שווערט צור אנגאהמע דעפוהלבען צו צווינגען. פאר דעם מאָרע אדער פאר אָנסטינגען אונ-גלוק-פאללען דריפען וויר אונס נכט פארבען; דענן וואס קאָממען מוס, ווירד אהנען קאָממען, ווייל אללעס פאן אללאה זו בעשטיממט איזט! דאס שיקזאל דעם מענשען אונד זיין ענדע איזט דורך אינען נאָטטליכען ראטה-שלוס פאָראויס-בעשטיממט. דאראן איזט נכט מעהר צו ענדערן ווענן מיר בעשטיממט איזט. מאָרגען אין דער שלאכט צו פאללען, קאָנן עס קייגער מעהר אבוועגדען. אבער דיאיעני-גען, וועלכע אין הייליגען קאָמפפע גענען דיא אונגלייבען פאללען, קאָממען גלייך נאך דעם מאָרע אין אין פאָרא-דיזו פאללל יינגליכער פריידען, וא «שאגע מערבען מיט שווארצען אוגען» אהנען דענען ווערדען. — דאס זינד דיא הייפט-ריגור-ענטצע אונזערער רעליגיאָן. גלייבסט דוא אן דיאזעלבען?»

«אן דיא מייסטען!» אנטוואָרטעטע מיריצא.

«נכט אן אללע?»

«נין! אויך אך גלייבע וואהל אן איינען גאָטט אלס שאפפער אונד ערהאלטער דעם וועלט-אללס, אויך אך גלייבע אן דיא אויפערשטעהונג דער טאָדטען אונד אן אין יענסייטיגען לעבען, וא דיא נוטען בעלאָהנט אונד שאדט — צוי וואהנונג יינער גלייכסטען. ער שטעהט ווייד-דער איבער דיא נאטענגלייכטייט אונד נעהעטעט זיך דעם הייליג. אבער אללעס וואר שטיל אונד אדע, זיין צייכען בלייבט אינבעאנזוויאָרטעט — יינע גלייכסטע יעגא עישען נכט אם פעגסטעד!

ער ערקונדיגט זיך אין דער נאכבאַרשאפט, וואהרן דענן דיא בעוואהנער יענעם הייליגם ווייטען ווייען; אבער קיינער וואוסטע איהם אייגע אויפקלאפפ צו ערטהיילען. יא קיינער וואוסטע איהם וואגאר צו זאגען, ווער אייגענטליך זיין נאכבאר איזט. אייגע גלייבטען, דער אייגוואהנער יע-נעם הייליגע ווייע אין פיעדדער אראבישער ע מ י ר (בעפעהלט-דאבער) מיט אייגעם אינגלהייריין ווייכהיים, מאן שפאר פאן אייגער ולטענען פראכט. דיא אים אינגעדן דעם נעבעידיגם הערשען צו בעאַרטהיילען.

מיריצא קערדשט נאכמאלס צו דעם הייליג ערייק, אים דארט זו לאגען צו ווארטען. בוי ער אייגענער יעמאנדען פאן דעססען בעוואהנערן עגטדעקקען ווערדע. דען ער אום דיא גלעיכגעד בעפאגנאנגען קאָנגסט.

אלס ער גען דארט וואגעמעלד לאנגע געשטאנדען, ערבלקטע ער דיא נעשטאלט אייגעם אלטען צוואממענגע-בראָכענען מאנגעס אן דער אינגערן ווייסט דעם טהארעס.

«דו דא! (דעם מיריצא) הע דא אלטער! פירכטע דיך נכט; איך בין קיין ווייבער. דיא בייס אלט — אונד אייגן אלטער קאָנן דאס גלאר ערקענען נכט גערייכען!»

הערעיזיג ווארט ער דעם אלטען אייגען בייספיעל מיט גאלד צו. דער אלטע שטעגן נאהם דאס גאלד אויף אונד זאגטע: «וואהלטהעטיגער יינגער מאנן, איך דאנקע אייך!» —

טעט — וואס געשיעהט דא? דאס געריכט בע-שטראפט דענזעלבען. פרייליך נכט דעסהאלב, ווייל ער צום יודענטהומע איבערטרעטען איזט, דא ער דיעם יא דארט געטהאן, וא אין זאלכער איבערטريטט אין פאלגע דער רעליגיאנס-פרייהייט געוועטצליך געשטאטטעט איזט. אללין דאס געריכט בעשטראפט איהן ווענן דעם פערבענגס דער «צוייא-ווייבעריא». ווערע אלזא דיא פאן דעם איבערטרעטענען מיט דעם יודענ-מערבען אייגגעגאנגענע צוייטע עהע ווירקליך גילט אונד נכטס, זא קאנגטע יא פאן אייגעם פערב-ربענען דער «צוייא-ווייבעריא». נאר נכט דיא ערעדע זיין! דאס איזט וואהל אין ווענגערער בע-ווייז, דאס דער ריכטער, דער זיך שטרעבט צו דעם גוועטצע האלטען מוס, אים דען ערווהנטען מי-נيסטעריאל-עדלאס זיך נכט קיممערט, אונד דיא צוייטען איבערטרעטענען אונד יודען אייגגעגאנגע-נען עהען אלס פאללקאممען «גوועטצליכע» אנ-ערקענגט.

דער ווערטיגטע פארשטאנד מוס דיא אייפ-מערקאמקייט איערער עקסצעללענץ אייז איף דען אומשטאנד לענקען, דאס דורך דיעזען עדלאס זעהר ווייטגע פרייאיט-רעכטע צערשטארט ווער-דען; נאמענטליך פערליערן יא דיא אלס «אנהע-ליכע» ערקלערטען קינדער דאס רעכט, איהרען פאטער צו בעערבען. ליט דער לאנדעס-גوועטצע דונד זעלבסט זאלכע עהען נילטיג. בייא דיענען ווייטגע «עהע-הינדערניססע» אביזאלטען, «ען עס זיך הערוויסשטעללט, דאס אין שטייל דעם עהע-פאאר עס (דער בריטיגאם אדער דיא בריטיט) פאן דעם פארהאנדענען דיעזער הינדערניססע נכטס ווייסטע. נין האבען יא בייא עהע-שליעסונגען צוויי-שען איבערטרעטענען אונד יודען בי ד ד ע פארטיען פאן קיינעם «עהע-הינדערניס» געוויסט, דא פאר בעקאנטמאכונג דעם ערווהנטען ער-לאססעס זאלכעם טראטזעקלער נאר נכט עקסס-טרטע. וא איזט עס אלזא מאגליך: זאלכע עהען, וא ביידען פארטיען אין עהע הינדערניס נכט בעקאנגט זיין קאנגטע, נאכטרעגליך אלס «אנגע-זעטצליך» צו ערקלערען!

אונד וא זאללטע איבערהייפט דער מאט-ריקען-פרייהייט דיעזען מיניסטעריאל-עדלאס צוי פראקטישען אייפפהרונג ברינגען קאָנגען! דא קאָممט אין פאטער אונד מערדער אונד געבערט איינעם קינדעם אן. איזט דיך צו איבערצייגען, אב דיעזעם קינד אין «עהעלייכעם» אדער «אנעהעלי-כעם»? וא, קאָנן דער מאטריקען-פרייהייט פאם פאטער דיא אפפרוווענג דעם טרוואונגס-שיינעם אפפרדערן. אזט אין זאלכער פאָרהאנדען, דא מוס דאס קינד נאטירליך אלס «עהעליכ» אנגעטראגען ווערדען. אונד דאך זאללטע אין טרוואונגס-שיין פערמאגע דיעזעם ערלאסسעס נאך אممער נכט אויסרייכען, אום דיא «עהעליכע» אבשטאممונג אייגעם קינדעם צו ערווייזען. וא נישטע דעקן דער טרוואונגס-שיין, דא וא קינדער «עלכע אום עהען אבשטאممען», דא צוייטען איבערטרעטענען אונד יודען אייגגעגאנגען, טراטין טرواونגس-שיינעם אممער אלס אונעהעליכע צו בעטראכטען זונד! דער מאטريקען-פרייהייט איזט אللא נכט אום שטאנדע, דא גوועטצמעסיגקייט דער עהען אונד דען עהעליכען בארגטער גייגבאָרענער קינדער מיט בעשטיממטהייט צו בעאַרטהיילען.

אונד ווילכע פערקערטהייטען מוסטען דורך דיעזען ערלאס אום אייגעד אייגעד דערזעד-בען פאמיליע ענטשטעהען, נעהמען ווير אן, אין ווען ווארדע צוייטען אייגעם איבערטרעטענען אונד אייגעם יודען-מערבען אייגע עהע אבגעשלאס-סען. אום דיעזער עהע ענטשטאممטען דריא קינ-דער, דיא נאטירליך אין ווען אין דיא יידישען מאט-ريקען אלס «עהעליכע» אייגגעטראגען ווארדען. דיעזע פאמיליע ראممט דאנן נאך פעסט וואהרען. דער ערהالט דאזוגלבע אבערמאלס דריא קינ-דער, דיא אבער אום זונגע דעם אין דערדע שטע-הענדען מיניסטעריאל-עדלאسسעס אין דיא מאט-ريקען אלס «אנעהעליכע» אייגגעטראגען ווערדען מוססען. זא ראممט דיעבייא דאס ראמיטע הער-הערייס. דאס דיעזע פאמיליע דריא «עהעליכע» אונד דריא «אנעהעליכע» קינדער בעזיטצט! וא אבערראלל, ראممען אבער אייך הער דיא אונגا-ריטשען בירגער צו שאדען. דיא אין ווייז געבארע-נען קינדער ראנגען געטליך אלס «עהעליכע» איה-رען פאטער בעגערען, ווערהענד דיא אין פעסט געבארענען קינדער אלס «אנעהעליכע» פאם ערב-רעכטע אייגגעטלאסسען בליבען.

עקסצעללענץ! בייא אום עקסטרעם ווארהל נאך קיין רעליגיאנס-פרייהייט-געזעטצען. אבער עבען אין אונגארן ווארדע יא אין בעצוג אייף דיא יודען דיא רעליגיאנס-פרייהייט שאן אום יאהרע 1871 צור אנערקענונג געבראכט. דיא מאיאיטעט דער יודען אום לאנדע ارבייטעטע זיך בעקאנגט-ליך אין קאנגרעס-שטאטט אום. דא טראט אבער דיא ارטהאדאקסע מינאָريטעט אייף אונד בעהייפ-טעטע, דאס קאנגרעס-שטאטט זיר פרייهايט אין רעליגיאנס-צוואנג. נין שפראך זיך דער ريسסטאנ-דאהין אום, דאס אום זונגע דער רעליגיאנס-פרייהייט דיא ارטהאדאקסע מינאָريטעט אויטאנאם זיך קאנשטטוירע. דיעזעם געשאה, אבגלייך אונ-זערע לאנדעס-גوועטצע נור ا ر ر ن ع יידישע קאנפעססיאן אנערקענגען. אייך בעצעיכנלך דער קאנפעססיאנסלאזיגקייט געשיעהט דאסזעלבע. —

ווערדען. אונד דאך זאללטע אין טרוואונגס-שיין פערמאגע דיעזעם ערלאسسעס נאך אممער נכט אויסרייכען, אום דיא «עהעליכע» אבשטאممונג אייגעם קינדעם צו ערווייזען. וא נישטע דעקן דער טרוואונגס-שיין, דא וא קינדער «עלכע אום עהען אבשטאممען», דא צוייטען איבערטרעטענען אונד יודען אייגגעגאנגען, טراטין טרواونגس-שיינעם אممער אלס אונעהעליכע צו בעטראכטען זונד! דער מאטريקען-פרייהייט איזט אللא נכט אום שטאנדע, דא גوועטצמעסיגקייט דער עהען אונד דען עהעליכען בארגטער גייגבאָרענער קינדער מיט בעשטיממטהייט צו בעאַרטהיילען.

אונד ווילכע פערקערטהייטען מוסטען דורך דיעזען ערלאס אום אייגעד אייגעד דערזעד-בען פאמיליע ענטשטעהען, נעהמען ווير אן, אין ווען ווארדע צוייטען אייגעם איבערטרעטענען אונד אייגעם יודען-מערבען אייגע עהע אבגעשלאס-סען. אום דיעזער עהע ענטשטאممטען דריא קינ-דער, דיא נאטירליך אין ווען אין דיא יידישען מאט-ريקען אלס «עהעליכע» אייגגעטראגען ווארדען. דיעזע פאמיליע ראممט דאנן נאך פעסט וואהرען. דער ערהالט דאזוגלבע אבערמאלס דריא קינ-דער, דיא אבער אום זונגע דעם אין דערדע שטע-הענדען מיניסטעריאל-עדלאسسעס אין דיא מאט-ريקען אלס «אנעהעליכע» אייגגעטראגען ווערדען מוססען. זא ראممט דיעבייא דאס ראמיטע הער-הערייס. דאס דיעזע פאמיליע דריא «עהעליכע» אונד דריא «אנעהעליכע» קינדער בעזיטצט! וא אבערראלל، ראممען אבער אייך הער דיא אונגا-ריטשען בירגער צו שאדען. דיא אין ווייז געבארע-נען קינדער ראנגען געטליך אלס «עהעליכע» איה-رען פאטער בעגערען، ווערהענד דיא אין פעסט געבארענען קינדער אלס «אנעהעליכע» פאם ערב-רעכטע אייגגעטלאسسען בליבען.

עקסצעללענץ! בייא אום עקסטרעם ווארהل נאך קיין רעליגיאנס-פרייהייט-געזעטצען. אבער עבען אין אונגארן ווארדע יא אין בעצוג אייף דיא יודען דיא רעליגיאנס-פרייהייט שאן אום יאהرע 1871 צור אנערקענונג געבראכט. דיא מאיאיטעט דער יודען אום לאנדע ارבייטעטע זיך בעקאנגט-ליך אין קאנגרעס-שטאטט אום. דא טראט אבער דיא ارטהאדאקסע מינאָريטעט אייף אונד בעהייפ-טעטע, דאס קאנגרעס-שטאטט זיר פרייهايט אין רעליגיאנס-צוואנג. נין שפראך זיך דער ريسסטאנ-דאהין אום, דאס אום זונגע דער רעליגיאנס-פרייהייט דיא ارטהאדאקסע מינאָريטעט אויטאנאם זיך קאנשטטוירע. דיעזעם געשאה، אבגלייך אונ-זערע לאנדעס-גوועטצע נור ا ر ر ن ع יידישע קאנפעססיאן אנערקענגען. אייך בעצעיכנלך דער קאנפעססיאנסלאזיגקייט געשיעהט דאסזעלבע. —

דיא באזען בעשטאפט ווערדען. אייך אך עססע קיין שווייגע-פלייש. ווייל עס פערבאָטען، אונד טרינקע קיינען ווين. ווייל ער נכט שמעקט. דיא פיעל-ווייבעריא ע-ליבטם וואהל דער מאָהאممעדאנישע גלייבע، דאך אין גע-באָט איזט עס נכט. — אבער דאס דער מענש נכט אום שאנדע איזט، זיין פאָראיבבעשטיممטעס אונגלוק דורך בוסע אונד נעבעטע אבצו-ווענדען، דאראן גלייבע איך נכט! איך גלייבע אן אין פאָראיזיג. אבער נכט פאלל ווגלי-בער. ווארדען פאלל איבערזינגליכע פריידען. ווי לייבען אם לעבען דיא שווייצ-אוגען מערבען، אונד גלייבען אייך דעזיגען נעגנס אום פאָראיזיג צו ווארבען. דאס איזט אין אומזיג، ווייל דאס ווענינستע לעבען אין נאגען אנדערעם זיין ווירד، אלס דאס דיעסייטיגע.»

«דא! דאס וואללטע איך עבען פאן דיר הייליגس-בייגנען! דוא בייס אللא ווידע?»

«קאָנג! דיין גלייבע איזט אייך דער מייגיגע! נור בישטע איך דיך، אן שטערן-ווהررייא אונד צייבעריא נכט צו גלייבען! דוא בייס פילאָזאָף. בעשטאנדטס דיך נעגען מיך דער אריסטאטעלעס שען פילאָזאָף — אונד גלייבסט דאך אן אللא צייבער-נעשיכטען? — דאך איך ווייל דיך נכט גלייך בייא אונזערע עסטען פערוואנדטע מיט דיס-פוטאציאנען קוילען، עלייבע מיר، דאס איך מיך עגט-פערנע!» —

דער קאָנג، ווערבער זיך ווייטער אין ווייג ווראנגען פערטיפטע، ווייווייטערט: «מיריצא! לאססע מיך עטצט אللין، מאיגען ווהען זיין אונס ווייטער!»

אللס זיך גען מיריצא פאם קאָנגע עגטפערנטע، בענאב ער זיך ווייטער דייעקט נאך דעם אייסערן ענדע דער